

СЕКЦІЯ 4
СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ
УКРАЇНИ: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ

УДК 336.02

Вацко Аліна

студентка групи ПФ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль

Науковий керівник: Крупка Андрій

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль

**ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ**

У теперішніх умовах функціонування національних економік державні запозичення стали невід'ємною складовою фінансової політики більшості країн світу. Залучення фінансових ресурсів за допомогою внутрішніх та зовнішніх позик дає змогу державі покривати дефіцит бюджету, фінансувати соціальні програми, модернізувати інфраструктуру, підтримувати економічне зростання та здійснювати антикризові заходи. Однак ефективність такого інструменту залежить від раціонального управління борговим навантаженням та від дотримання принципів фінансової стійкості.

Суть державних запозичень - це процес залучення коштів державою на поворотній основі для фінансування власних витрат. Вони можуть здійснюватися як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, шляхом випуску облігацій, отримання кредитів від міжнародних фінансових організацій або урядів інших країн. Умовно державні запозичення поділяють на внутрішні (внутрішній борг) - коли держава позичає кошти в національних банків, підприємств, населення, - та зовнішні (зовнішній борг) - коли кошти надходять з-за кордону[1].

Запозичення виступають інструментом регулювання державних фінансів, оскільки дають змогу уряду діяти в умовах тимчасового браку доходів, не скорочуючи важливі видатки. Крім того, вони використовуються для згладжування циклічних коливань економіки, виконуючи функцію стабілізації в періоди спаду. Однією з основних переваг державних запозичень є можливість забезпечення бюджетної стабільності без негайного підвищення податків або жорсткої економії. Залучені кошти можуть бути спрямовані на інвестиції в розбудову інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, що в довгостроковій перспективі стимулює економічне зростання.

Державні позики також мають важливе значення для реалізації антикризових заходів. Наприклад, під час пандемії COVID-19 або у періоди воєнних конфліктів багато країн, включаючи Україну, залучали зовнішні запозичення для підтримки економіки, медицини та армії. Міжнародна підтримка у вигляді кредитів від МВФ, ЄС або Світового банку дає змогу стабілізувати валютний курс, поповнити золотовалютні резерви та підтримати платіжний баланс. Попри переваги, надмірна залежність від позик може створити значні ризики для фінансової стабільності. Зростання державного боргу призводить до збільшення видатків на його обслуговування, що в майбутньому зменшує можливості фінансування інших бюджетних потреб. У деяких випадках це може спричинити боргову пастку, коли нові позики залучаються для покриття попередніх, а не для розвитку.

Також існує ризик впливу зовнішніх кредиторів на внутрішню політику країни, особливо у випадках, коли державі висуваються умови для отримання фінансової допомоги (наприклад, структурні реформи, підвищення тарифів, скорочення видатків тощо). Крім того,

високий рівень боргу може негативно впливати на інвестиційний клімат, знижуючи довіру до країни як до надійного партнера. Це, у свою чергу, ускладнює доступ до нових позик і може викликати економічну нестабільність.

Україна активно використовує державні запозичення як інструмент підтримки бюджету, особливо в умовах війни та економічної нестабільності. Станом на 2025 рік, Міжнародний валютний фонд прогнозує, що державний та гарантований державою борг України перевищить 110% від валового внутрішнього продукту. Водночас значна частина цього боргу має пільгові умови - з низькими відсотками та тривалими термінами повернення - завдяки підтримці партнерів [2].

Ключовим завданням для України є забезпечення прозорості, ефективності використання залучених коштів та поступове зменшення дефіциту бюджету. У перспективі держава має перейти до більш збалансованої моделі фінансів, де запозичення відіграватимуть допоміжну, а не основну роль.

Поряд із ризиками, державні запозичення можуть виконувати важливу позитивну функцію як інструмент підтримки фінансової стабільності та стимулювання розвитку національної економіки, особливо в умовах воєнного стану та глибоких соціально-економічних потрясінь:

- дозволяють покривати тимчасовий дефіцит бюджету без скорочення важливих видатків, підтримуючи макрофінансову рівновагу;
- забезпечують фінансування стратегічних інфраструктурних і соціально важливих проєктів, що сприяє довгостроковому економічному зростанню;
- створюють можливості для оперативного реагування на надзвичайні ситуації, зменшуючи негативний вплив кризових явищ;
- активізують економічну динаміку через ефект мультиплікатора бюджетних витрат і зростання зайнятості;
- сприяють формуванню позитивної кредитної історії держави та покращенню її інвестиційного іміджу на міжнародному рівні;
- стимулюють розвиток внутрішнього фінансового ринку та підвищують ефективність розміщення капіталу;
- забезпечують диверсифікацію джерел фінансування державних потреб, знижуючи залежність від нестабільних джерел надходжень;
- можуть виступати інструментом підтримки грошово-кредитної політики, впливаючи на ліквідність, інфляцію та валютний курс;
- у воєнний період виступають ключовим джерелом фінансування оборонних видатків, гуманітарних програм та відновлення критичної інфраструктури.

Отже, державні запозичення є потужним інструментом фінансової політики, який при правильному застосуванні може сприяти стабільності, розбудові економіки та соціальній підтримці населення. Водночас без належного контролю і стратегічного планування вони можуть перетворитися на джерело загроз для економічного суверенітету держави. Тому важливо формувати відповідальну боргову політику, орієнтовану на довгострокову стабільність, прозорість, економічне зростання та ефективне використання коштів.

Перелік використаних джерел:

1. Барановський О. І. Державний борг: теорія та практика управління. Київ : Наукова думка, 2021. 276 с.
2. Міжнародний валютний фонд. *Прогноз щодо державного боргу України у 2025 році [Електронний ресурс]*. URL: <https://english.nv.ua/nation/ukraine-s-total-public-debt-to-increase-to-110-of-gdp-in-2025-50509201.html>